

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Аксютіна Анастасія Володимирівна,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

В середньому кожне п'яте подружжя не можуть мати дітей. Від 15% до 25% пар зустрічаються з проблемою цього роду з причин найрізноманітнішого характеру. Але завдяки сучасним технологіям та методам репродуктивної медицини у кожного безплідного подружжя з'явився шанс бути справжньою родиною. Звичайно, існує спір між населенням, яке підтримує ідею сурогатного материнства, та тими, що проти. Противники сурогатного материнства керуються порушеннями морально-етичних норм та тим, що дитина в майбутньому може зазнати психологічної травми у випадку, коли дізнається, що його мати не брала участі в його виношуванні. Представники феміністичних теорій, наприклад, стверджують, що сурогатне материнство є експлуатацією жіночого тіла та використання його в якості інкубатора.

Україна є однією з небагатьох держав світу, в якій сурогатне материнство дозволяється на законодавчому рівні. При цьому є декілька переваг в проходженні програми сурогатного материнства саме в Україні. Насамперед, ця програма не потребує спеціальних дозволів. Для цього немає необхідності в розгляді справи в судовому порядку. Також імена генетичних батьків відразу вказуються у свідоцтві про народження дитини, що не призводить до подальшої процедури усиновлення дитини.

Існують розбіжності щодо розуміння самої сутності сурогатного материнства. Це створює необхідність виявлення проблемних питань та встановлення правил та особливостей їх вирішення.

Чинне законодавство України не визначає саме поняття сурогатного материнства. З точки зору медицини сурогатне материнство передбачає перенесення ембріона в порожнину матки іншої жінки яка є «чужою» в

біологічному розумінні. При цьому ембріон, який переносили, був отриманий шляхом запліднення яйцеклітини біологічної матері спермою біологічного батька. З юридичної точки зору потрібно підкреслити, що під розумінням сурогатного материнства закон розуміє виношування дитини тільки для людей, які не можуть мати дітей, та ембріон являється біологічно «чужим» для жінки, що виношує його.

Порядок та умови штучного запліднення, імплантації ембріона визначено в Наказі Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» N787 від 09.09.2013 (далі Наказ) [1].

Сімейний кодекс України (далі СК України) легалізував сурогатне материнство. У статті 123 СК визначене походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій:

1. У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини.

2. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя.

3. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Завдяки таким визначенням стає зрозумілим, хто є батьками дитини, що попереджує виникнення в майбутньому спорів стосовно батьківства дитини. Отже, відповідно до ст.123 п.2 СК України, сурогатна мати не має права залишити собі дитину після її народження.

Договір може бути укладений для врегулювання прав та обов'язків осіб, які беруть участь у програмі сурогатного материнства, але сама передача дитини від сурогатної матері біологічним батькам предметом договору бути не може, адже дитина не може бути предметом угоди, бо торгівля дітьми заборонена. Договір може і повинен передбачати виплату встановленої компенсації задля створення сприятливих умов для сурогатної матері, умови для виношування дитини та подальшій реабілітації. Грамотно складений договір повинен мати положення про те, що у випадку, якщо сурогатна мати вирішить залишити собі дитину, то вона втрачає право на виплату та повинна компенсувати батькам дитини всі затрати, які вказані в цьому договорі. Взагалі, у випадку сурогатного материнства завжди, нажаль, є можливість використовувати дитину у якості інструменту шантажу, провокуючи цим судові тяжби та додаткові витрати.

Реєстрація народження малюка повинна бути здійснена протягом місяця після народження. Але виникають деякі питання з приводу реєстрації «сурогатного» малюка. Непорозуміння виникає з приводу того, кого слід записувати матір'ю дитини у свідоцтві про народження. Такі питання на практиці ви-

никають не тільки у пересічних громадян, але й у працівників органів реєстрації. Це пов'язано з тим, що закон не досить чітко регламентує сам порядок реєстрації дітей, народжених за програми сурогатного материнства. Відповідно до Наказу Міністерства юстиції № 140/5 «Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні» (далі Наказ), у разі народження дитини жінкою, якій було імплантовано ембріон, зачатий подружжям, реєстрація народження проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому в графі "Для відміток" робиться відповідний запис: "Матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження форми N 103/о-95 (z0266-95) є громадянка (прізвище, ім'я, по батькові)» [2].

Стосовно цього питання виникають багато спорів, але повинна бути чітка юридична складова даної проблеми. Врегулювання цього конфлікту вкрай важливе. Тому в законі є певні обмеження для того, щоб уникати позовів щодо оскарження материнства. Так, відповідно до Постанови пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» особа, яка в момент реєстрації її батьком дитини знала, що не є таким, а також особа, котра дала згоду на штучне запліднення своєї дружини, не мають права оспорювати батьківство [3]. Також відповідно ст.139 СК оскарження материнства не допускається у випадках, передбачених ст.123 цього ж кодексу. Законодавець пояснює це положення з точки зору моралі та передбачає у сурогатної матері виникнення почуттів до дитини, яку вона виносила, навіть якщо дитина біологічно «чужа».

Вести переговори та укласти договір з сурогатною матір'ю слід довірити юристам або ж вести ці переговори в їх присутності. Відносини між біологічними батьками та сурогатною матір'ю повинні бути переведені в рамки чинного законодавства, адже це до певної міри гарантуватиме, що сурогатна мати буде розуміти перевагу біологічних батьків з правової точки зору.

1. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні // Міністерство охорони здоров'я України // Наказ №787 від 09.09.2013 року.

2. Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні // Міністерство юстиції України // Наказ №140/5 від 18.11.2003 року.

3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України // Постанова №3 від 15.05.2006 року.